

සතිමත් බව නොමැති විට නිර්මාණය වන
ගැටලු පිළිබඳ සූත්‍රාගත විමර්ශනයක්

ආචාර්ය පනාමුරේ වන්දිම හිමි

ප්‍රවේශය

සතිය විමුක්ති සාධනයට අවශ්‍ය මූලික සාධකයක් ය, යන අදහස විවරණය කිරීම තුළින්ම සතිය නොමැති වූ විට නිර්මාණය වන්නා වූ ගැටලු සහගත තත්‍වයන් කෙතෙක් දැයි අනාවරණය වන්නේය. සතියෙන් යුක්තව ක්‍රියා කිරීම හේතු කොටගෙන සිතේ ගතේ නිදහස, සතුට, සැනසුම පුද්ගලයාගෙන් දුරස් වන්නා සේම එහි අන්තරායක ප්‍රතිඵලයක් ලෙසින් සමාජයෙහි ද සාමය, නිදහස, සහජීවනය දුරස්වනු ඇත. එය ශීර්ෂ තුනක් යටතේ සාකච්ඡා කිරීමට අපේක්ෂා කරමි.

- 01. ක්ලේෂ උත්පාදනය හෙවත් මානසික රෝග උත්පාදනය
- 02. දෘෂ්ටි ග්‍රහණය
- 03. යථාර්ථාවබෝධය දුරස් වීම

මෙම ශීර්ෂයන් විස්තර කර ගැනීමෙන් සතිය නොමැති විටදී ඇති වන්නා වූ ගැටලු පිළිබඳ යම් දුරකට අවබෝධයක් ලබාගත හැකි වනු ඇත.

ක්ලේෂ උත්පාදනය හෙවත් මානසික රෝග උත්පාදනය

පුද්ගල චරණයේ නිරවද්‍යතාවය මත ආධ්‍යාත්මික පාරිශුද්ධතාවයක් ඇති වීම සඳහා මග පෙන්වීමක් ඒ තුළින් පුද්ගලයා වෙත සදාකාලික සැනසුම ලබා දීමක් බුදුදහමේ පරම අපේක්ෂාව වේ. එම මාචන සඳහා පිළිපත් පුද්ගලයා ආර්ය යන වදනින් හඳුන්වන අතරම ඔහු සතියෙන් යුක්තව ක්‍රියා කරයි. යෑම්, ඊම්, වැළඳීම්, සැනපීම් ආදී සෑම ඉරියව්වක්ම සිතියෙන් යුක්තව සිදු කරයි. නිර්වාණය අපේක්ෂා කරන එහෙත් ආර්ය මාර්ගයට නො පිළිපත් පුද්ගලයා

පෘථග්ජන නාමයෙන් හඳුන්වයි. ඔහු සතියෙන් තොරය. නිරන්තරයෙන් සිත පුරා පැතිර පවතින නිමක් නොවන ආශාව හෙවත් තෘෂ්ණාව හේතු කොටගෙන නිසි අනිසි දැ නොම දැන පසිඳුරන් පින්වීම පමණක් ආරම්භණය කරගෙන සිතියෙන් තොරව කලබලකාරී ගැටලු සහගත අයුරින් ක්‍රියා කරයි. ඒ කුළ ස්වීය ජීවිතය පමණක් නොව සමස්ත සමාජය ද ඇතැම්විට මහත් ව්‍යසනයන්ට මුහුණ දෙනු ලබන්නේය. එබඳු අවස්ථාවක් උපමාවක් මගින් බුදුරජාණන් වහන්සේ සකුණගි සුත්‍රයෙහි දී විස්තර කළහ.

“මහණෙනි, පෙර ගිජුලිහිණියෙක් කැට කුරුල්ලියක අල්ලා ගත්තාය. අල්ලාගත් කැට කුරුල්ලි රැගෙන යන අතරවාරයේ දී කැට කුරුල්ලිය. ගිජුලිහිණියාට හඬමින් මෙසේ කීය.

යම්බඳු අපි අගෝචර වූ අනුන් අයත් විසයෙහි හැසිරුණෝ නම් ඒ අපිම කාලකණ්ණි වම්හ. අපිම සිත් නැත්තම්හ. ඉදින් අපි ගොදුරු වූ සිය පියා සතු විසයෙහි හැසිරුණෝ නම් ගිජුලිහිණිය, නුඹ මේ යුද්ධයට ද සමත් නොවන්නේය.

එවිට ගිජුලිහිණියා කැට කුරුල්ලියගෙන් එම්බල කැට කුරුල්ලිය තාගේ ගොදුරු වූ සිය පියා සතු විසය කුමක්දැයි විමසීය. නගුලෙන් සාන කෙතේ කැට නැති තැන්යි කී කල්හි ගිජුලිහිණිය කැට කුරුල්ලාට යෑමට අවසර දී එහිදී ඔහුගෙන් මිදෙන ලෙස කීවේය.

කැට කුරුල්ලිය ද නිසි තැන ගොසින් ගිජුලිහිණියට දැන් එන ලෙස කීය. ගිජුලිහිණියා ද වේගයෙන් පැමිණුන අතර කැට කුරුල්ලිය තමා සිටි තැනින් සැඟවිණි. වේගය හසුරුවා ගත නොහැකිව ගිජුලිහිණියා ළය තලා ගත්තේය.¹ එය උපමාවට ගෙන බුදුන් වහන්සේ දේශනා කළේ. “එවමෙතං භික්ඛවෙ භොති යො අගොචරෙ වරති පරච්ඡයෙ”² යනුවෙන් යමෙක් අගෝචර වූ අනුන් සතු විසයෙහි හැසිරේ නම් ගිජුලිහිණියට සේ විනාශයක් වන බවය. එහිදී අගෝචර වූ අනුන් සතු දෙය ලෙස බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා දෙන්නේ පඤ්චකාම ගුණයන්ය. එනම්,

ඉටු කැමති මන වඩන ප්‍රිය දැ වූ කාමයෙන් යුත් ඇලුම් කටයුතු ඇසින් දක යුතු රූපය.

- ඉටු කැමති මන වඩන ප්‍රිය දැ වූ කාමයෙන් යුත් ඇලුම් කටයුතු කණින් දත යුතු ශබ්දය.
- ඉටු කැමති මන වඩන ප්‍රිය දැ වූ කාමයෙන් යුත් ඇලුම් කටයුතු නාසයෙන් දත යුතු ගන්ධය.
- ඉටු කැමති මන වඩන ප්‍රිය දැ වූ කාමයෙන් යුත් ඇලුම් කටයුතු දිවෙන් දත යුතු රසය.
- ඉටු කැමති මන වඩන ප්‍රිය දැ වූ කාමයෙන් යුත් ඇලුම් කටයුතු සිරුරින් දත යුතු ස්පර්ශය.

යන කරුණු පහයි. එහි ගෝචර වූ සිය පියා සතු විස ය ලෙස සතර සතිපට්ඨානය දක්වයි. ආර්යන් වහන්සේ සිය පියා සතු ගෝචර විසයෙහි හැසිරෙන අතර පෘථග්ජනයන් නිරන්තරයෙන් අගෝචර වූ අනුන් සතු දැයෙහි හැසිරෙයි. ඒ නිසාම පෘථග්ජනයන් උම්මන්තකයින්, උමතුචුවන් ලෙස³ අට්ඨකචාර්යවරුන් හඳුන්වා දී තිබේ. ඔවුන්ගේ සිතෙහි ක්ලේෂ උත්පාදනය වන හෙයින් මානසික රෝගීන් ලෙස ජීවත් වෙයි. එය මොහොතක් මොහොතක් පාසාම සිදු වන්නකි. අංගුත්තරනිකායේ රෝග සූත්‍රයට අනුව පුද්ගලයාට වැළඳෙන රෝග දෙකකි. එනම්,

- කායික රෝග
- චේතසික රෝග

මින් කායික රෝගවලින් මිදී පුද්ගලයාට අවුරුදු සියයක් වුවත් ජීවත් වීමට ශක්‍යතාවය ඇතිමුත් චේතසික රෝගවලින් මිදී මොහොතකදුවත් ජීවත් විය නො හැකිය. නමුත් ගොදුරු වූ සිය පියා සතු විසයෙහි හැසිරෙන රහතුන් වහන්සේ පමණක් චේතසික රෝග යන්ගෙන් වියුක්ත වෙති⁴.

පුද්ගලයාට ඇතිවෙන මානසික රෝග පිළිබඳ විග්‍රහයන් බෞද්ධ සූත්‍ර ධර්ම රැසක අන්තර්ගත වන අතර ඒවායෙහි නිශ්චිත ප්‍රමාණයක් දක්නට නො ලැබේ. ඒ අතරින් මජ්ඣිමනිකායේ වජ්‍රපම සූත්‍රයේ සඳහන් උපක්කිලේස ධර්ම දහසයක් පහත දැක්වේ.

- අභිජ්ඣා විසම ලෝභය- තමන් සතු වූත් අනුන් සතු වූත් වස්තුව කෙරෙහි ඇතිවන ආශාවයි.

- ව්‍යාපාදය - සතුරා සමග අභිමුඛව නොගැටී සතුරාගේ විනාශයම ප්‍රාර්ථනා කරන සිතුවිල්ලයි.
- ක්‍රෝධය - හටගත් තරහව හේතුවෙන් මානසිකව සහ කායිකව ඇතිවන්නා වූ කැළඹීම් සහගත ස්වභාවයයි.
- උපනාහය - යමෙක් සම්බන්ධව ඇති වූ තරහව යටපත් නොවී නැවත නැවත ඉස්මතු වීමයි.
- මක්කො - තමන් උදෙසා අනුන් කළා වූ සියලු ක්‍රියාවන් අවතක්සේරු කිරීම හෙවත් ගුණමකු බවයි.
- පලාසො - තමන්ට වඩා සීලයෙන් නුවණින් ගුණයෙන් ධනයෙන් කුලයෙන් උසස් වූවන් තමන් හා සමකර සිතීමයි.
- ඉස්සා - අන්‍යන්ගේ සම්පත්ති ප්‍රතිලාභයට නොකැමති වීම හෙවත් ඊර්ෂ්‍යාවයි.
- මච්ඡරිය - තමන් සතු සම්පත් අනුන් පරිභෝජනය කිරීමේ දී ඇතිවන අකමැත්තයි.
- මායා - තමා විසින් සිදු කරන ලද වැරදි සැඟවීමේ ස්වභාවයයි.
- සායේයා - තමන් සතුව නොමැති ගුණයන් ඇති සේ පෙන්වීමයි.
- ටම්හො - නිවැරදි වූ අන්‍ය මතයන්ට නො නැමී වැරදි සහගත ස්ව මතයෙහිම ස්ථාවර වීමයි.
- සාරම්හො - අනුන් කරන දේට වඩා වැඩියෙන් යමක් කිරීමට ඇති කැමැත්තයි.
- මානො - විටෙක තමන් උසස් යැයි විටෙක තමන් පහත් යැයි අනුන් හා සමානය යන සිතුවිල්ලෙන් ක්‍රියා කිරීමයි.
- අතිමානො - සැමට වඩා තමන් උසස් යන හැඟීමෙන් යුක්ත වීමයි.
- මදො - ජාති කුලගොත් ආදිය නිසා ඇතිවන උමතු බවයි.
- පමාදො - කුසලයට සිත නැඹුරු වීමයි.⁵

මෙම මනෝ භාවයන් නිරන්තරව පුද්ගල සිතෙහි උත්පාදනය වී පවතී ද එයින් පුද්ගලයාගේ කායික වර්යාවට දැඩි බලපෑමක් ඇති වේ. පුද්ගලයා උම්මත්තකයකු සේ ක්‍රියා කිරීමට පෙළඹේ. ඉන්

ආතතිය, අසහනය, ආත්ම සාතනය, පරසාතනය, හිංසාව, පරපීඩිත මනෝ භාවයන්, විකෘති කාමාශාවන් වැනි කායික මෙන්ම මානසික ගති ලක්ෂණයන් ජනනය වී ස්වීය ජීවිතයට පමණක් නොව සමස්ත සමාජයට ද හානිකර තත්ත්වයක් නිර්මාණය වන්නේ ය.

නූතන බටහිර මනෝ විද්‍යාවේ බෙහෙවින් කතා කරන මාතෘකාවකි, චිත්තවේග (emotion) මෙය “emovere” යන ලතින් වචනයෙන් හින්න වූවකි. එහි තේරුම කැළඹීම, හෙලවීම යන්නයි.⁶ චිත්ත වේගයන්හි ප්‍රධාන කොටස් දෙකකි.

- ධනාත්මක චිත්තවේග - කුසල සහගත චිත්තවේග
- සෘණාත්මක චිත්තවේග - අකුසල සහගත චිත්තවේග

මින් ධනාත්මක චිත්තවේග පුද්ගලයාට මෙන්ම සමාජයට ද හිතකරය. බුදු දහමේ සජ්ඣ ඛොජ්ඣංග, සතර සතිපට්ඨානය, බ්‍රහ්ම විභාරාදිය කුසල සහගත චිත්ත වේගයන්ට නිදර්ශනයන්ය. සෘණාත්මක චිත්ත වේග පුද්ගලයාට මෙන්ම සමාජයට ද අහිතකර ප්‍රතිඵල ඇති කරවන්නකි. අකුසල සහගත චිත්ත වේගයන් ලෙස හැඳින්වෙන එබඳු චිත්තවේග ස්වභාවයන් කිහිපයක් බුදු දහමේ දැක්වේ.

01. සතර ආශ්‍රව ධර්ම
02. පංච නිවරණ ධර්ම
03. දස සංයෝජන ධර්ම
04. අනුසය ධර්ම

මෙම ධර්මයන් ප්‍රබල මනෝ රෝගකාරක ධර්මයන් වශයෙන් ද සැලකිය හැකිය.

සතර ආශ්‍රව ධර්ම

ශබ්ද කෝෂයන්හි ආශ්‍රව යන්නෙන් හඳුන්වා ඇත්තේ මද්‍යය, සැරව, පැසෙමින් තිබෙනා දේ, ක්ලේෂ යනුවෙනි.⁷ තවද වැගිරෙන්නාක් මෙන් හා කලක් පලවී ඇත්තාක් මෙන් යුතු වූ පවිකම්, සිත කිලිටි කරන ක්ලේෂ ධර්ම ආශ්‍රව නම් වේ.⁸ මෙම වචනාර්ථයන් පිළිබඳ

සරල විග්‍රහයක් රේරුකානේ වන්දවිමල හිමියෝ අභිධර්ම මාර්ගය නම් කෘතියේදී සිදු කර තිබේ.

- පල් කරන ලද ජලයට ආශ්‍රව කියන අතර එම ජලය පානය කරන්නවුන් මත් කරවන ස්වභාවයක් ද එහි ඇත. එපරිද්දෙන් මේ ආශ්‍රව ධර්මයන් ද දීර්ඝ කාලයක් පුරා සත්ත්වයන්ගේ සිතෙහි පල් වෙමින් තිබූ නිසා ඔවුන් මත් කරවන නිසාත් ආශ්‍රව ලෙස හඳුන්වයි.
- වණයකින් සැරව ගලායන ලෙසින් වක්‍රද්වාරයන්ගෙන් ධර්මයන්වැගිරේ යන අරුතින් වැගිරෙන දෙය, ගලායන දෙය ආශ්‍රව නාමයෙන් හඳුන්වයි.⁹

එම ධර්ම සූත්‍ර දේශනාවන්හි දැක්වෙන අයුරින් තුනකි. “තයෝ මෙ ආචුසෝ කාමාසවාපි, භවාසවාපි, දිට්ඨාසවාපි”¹⁰ නමුත් බොහෝ තැන්හි පිළිගත් මතය වන්නේ ආශ්‍රව ධර්මයන් 04ක් බවයි.

01. කාමාසව - පඤ්චකාමයන් පිළිබඳ ඇතිවන ලෝභය
02. භවාසව - මතු භවයන් පිළිබඳ ඇති වන ලෝභය
03. දිට්ඨාසව - ශාස්වතාදී දෘෂ්ටීන් ගැනීම
04. අවිජ්ජාසව - සියලු ධර්මයන්ගේ යථා ස්වභාවය හඳුනා ගැනීමට නොහැකි වීමයි.¹¹

ඉහත සඳහන් ආශ්‍රව ධර්මයන් මුල් කරගෙන පුද්ගලයාගේ සිතෙහි දැවිල්ල, වෙහෙසකර ස්වභාවය හටගනී. “ආසවා විසාන පරිලාභෝ”¹² යනුවෙන් සූත්‍ර ග්‍රන්ථයන්හි දැක්වෙන්නේ එය පුද්ගලයාට බලපාන අන්දමයි. ආශ්‍රවයන් නිසා ඇතිවෙන එම වෙහෙසකර ගතිය මනෝ විද්‍යාවේ ආතතිය ලෙසින් සලකනු ලබයි. එය බොහෝ කලක් පැවතීම තුළින් කායික රෝගාබාධයන් ද ඇති වීමේ ප්‍රචණතාවයක් පවතී. එබඳු තත්ත්වයකට පුද්ගලයා ගොදුරු වන්නේ සිහියෙන් සහ ප්‍රඥාවෙන් තොර වූ විටදීය. සිහිය සහ ප්‍රඥාව නොමැති විටදී ආශ්‍රවයන්ගේ උප්පාදනය මෙන්ම නිරෝධය ද දැන ගැනීමට පුද්ගලයාට නොහැකි වේ. නමුත් එකඟ සිත් ඇති යහපත් නුවණ ඇති සිහියෙන් යුත් බුද්ධ ශ්‍රාවක තෙමේ ආශ්‍රවයන් ද ආශ්‍රවයන්ගේ සම්භවය ද මනා කොට දැන ගනියි.¹³

පංච නිවරණ ධර්ම

පුද්ගලයාගේ නුවණ වළකන, නිර්වාණය පිණිස නො පවතින¹⁴ කාමාදී කෙලෙස්¹⁵ නිවරණ ලෙසින් දැක්වේ. සුගතිය වසාලන දුගතියට මග පාදන නිවනට බාධා පමුණුවන අකුසල රැස නමින් ද නිවරණ ධර්මයන්ගේ අභිතකර ස්වභාවය දක්වා තිබේ. එම ක්ලේෂ ධර්මයන් මෙසේ ය.

- කාමච්ඡන්දය - බලවත් ලෝභයයි
- ව්‍යාපාදය - වෛරය සිතේ තබාගෙන සතුරාට හෝ ඔහුගේ නෑ හිත මිතුරන්ගේ හෝ විනාශය ප්‍රාර්ථනා කරමින් සිටීමයි.
- ඊනමිද්ධ - සිතෙහි හා වෛතසිකයන්ගේ දුබල බව, ගිලන්බව, ක්‍රියා කිරීමට අසමර්ථතාවයයි.
- උද්ධච්ච කුක්කුච්ච - තමා විසින් කළ නොකළ යහපත අයහපත
- ගැන සිතමින් පීඩා විඳීමයි.
- විචිකිච්ඡාව - බුද්ධ, ධම්ම, සංඝ, ත්‍රිශික්‍ෂාව, පුච්චාන්තය, අපරාන්තය,
- පුච්චාන්ත අපරාන්තය, පටිච්චසමුප්පාදය යන ස්ථානයන්හි සැක කිරීමයි.¹⁶
- මෙම ධර්මයන් පුද්ගලයාගේ පරිහානිය වෙත සිදු කරන බලපෑම පහත සඳහන් ප්‍රකාශයන්ගෙන් තහවුරු වේ.
- අන්ධකරණා - අන්ධබව හෙවත් සත්‍ය සත්‍ය ලෙස දැකීම වලක්වන්නේය
- අවක්ඛකරණා - නුවණැස පහළ වීමට ඉඩ නොදෙන්නේය.
- අඤ්ඤාණකරණා - අඤානයෙකු හෙවත් වැරදි දේ නිවැරදි ලෙසත් නිවැරදි දේ වැරදි ලෙසත් දකින්නෙකු කරන්නේය.
- පඤ්ඤා නිරෝධියා - නුවණ වර්ධනය වීමට ඉඩ නොදෙන්නේය.
- විඝාත පක්ඛියා - දුක් ඇති කිරීමට සමත්ය.
- අනිබ්බාණ සංවත්තිකා - නිවන් පිණිස නොවන්නේය.¹⁷

මෙලෙස සිත කෙලෙසන නුවණ දුඹුල් කරන පංච නිවරණයන්¹⁸ යටපත් කිරීමට සතිය හෙවත් සිතිය අවශ්‍ය සාධකයක් වන අතර ම එය නොමැති වූ විට කායික මෙන්ම මානසිකව පීඩා ගෙන දෙන නිවරණය පුද්ගල චිත්ත සන්තානයෙහි උත්පාදනය වේ.

දස සංයෝජන

සංයෝජන යන්නෙහි බැම්ම, එකට යෙදීම, එක් කොට බැඳීම¹⁹ යන අර්ථයන් ප්‍රකාශ වේ. වෙනත් ලෙසකින් දක්වන්නේ නම් සත්ත්ව සංහතියම බැඳ තබන බැම්ම, සත්ත්වයන් සංසාරයෙහි බැඳ තබන රැහැන් වැනි ධර්ම සසර දුකින් මිදෙන්නට සත්ත්වයාට ඉඩ නො දෙන ධර්ම සංයෝජන වේ.²⁰

- සක්කාය දිට්ඨි - ආත්මයක් ඇත යන හැඟීම
- විචිකිච්ඡා - සැකය
- සීලබ්බතපරාමාස - අවිධිමත් ආගමික වතාවත් තදින් ග්‍රහණය කර ගැනීම
- කාමරාග - පස්කම් පිළිබඳ බලවත් ආශාව
- ව්‍යාපාද - අනුන් නැසීමේ කල්පනාව
- රූපරාග - රූපාවචර ලෝකයන්හි ඉපදීමේ ආශාව
- අරූපරාග - අරූපාවචර ලෝකයන්හි ඉපදීමේ ආශාව
- මාන - මානය
- උද්ධච්ච - උඩඟු බව
- අවිජ්ජා - ආර්ය සත්‍ය නො දැනීම²¹

මෙම සංයෝජන ධර්මයෝ ද සතිය නොමැති විමෙන් ඇති වන්නකි. හේතුව සංයෝජන ප්‍රභාණය පිණිස බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා දුන්නේ සම්මා සතිය අන්තර්ගත ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයක් සනිඤ්ඤ අන්තර්ගත ඉඤ්ඤ ධර්මත් විමයි.

අනුසය

සත්තියන්ගේ සිතෙහි අප්‍රකටව පවත්නා කෙලෙස්²² නැතහොත් සත්තියන් කෙරෙහි අත් නොහැර බැඳී සිටිමින් ප්‍රත්‍ය ලත් වහාම ඉදිරියට එන පාප කර්ම අනුසය නම් වේ.²³ එම ධර්ම

- රාගානුසය
- පටිසානුසය
- මානානුසය
- දිට්ඨානුසය
- විචිකිච්ඡානුසය
- අවිජ්ජානුසය
- භවරාගානුසය²⁴

යනුවෙනි. මෙම අනුසයන් අවස්ථා තුනකදී ක්‍රියාත්මක වේ. එනම්,

- අනුසය - බීජ අවස්ථාව
- පර්යුට්ඨාන - නැගී සිටින අවස්ථාව
- විනික්කම - ක්‍රියාත්මක වන අවස්ථාව

යන ත්‍රිවිධ අවස්ථාවන්ය. මේ අවස්ථාවන් සතිමත්ව විමසා බැලීම තුළින් ක්ලේෂ වර්ධනය අවම කරගත හැකි වන අතර එසේ නොවී අසිහියෙන් ක්‍රියා කරන්නේ නම් එම ක්ලේෂයන් තව තවත් වර්ධනය වන්නේ ය. එහෙයින් අනුසය ධර්ම ද පුද්ගල චිත්ත සන්තානයෙහි උත්පාදනය වන්නේ සතියෙන් තොර වූ විටදී යැයි නිගමනය කළ හැකි වේ.

ඉහත දී නොයෙක් අයුරින් බෙදා විග්‍රහ කරන ලද මනෝ චේතනා මුල් වීමෙන් පුද්ගලයා මානසිකව මෙන්ම කායිකව ද රෝගී වේ. එපමණක් නොව එකී මනෝ භාවයන් හේතු කරගෙන සිදුවන ක්‍රියාවන් ද අයහපත් වන්නේ ය. යමෙක් දූෂිත සිතින් යමක් කියයි නම් කරයි නම් සිතයි නම් එම ක්‍රියාවන් දුක් විපාක ගෙන දෙන පාප

කර්මයන්ය²⁵. එවැනි දෑ තුළින් පුද්ගලයාට පමණක් නොව සමාජයට ද අහිතකර ප්‍රතිඵලයන් හිමි වේ. තමාට මෙන්ම අනුන්ට ද දුක් පීඩා ගෙන දෙන එබඳු පාපී ක්‍රියාවන් විෂයෙහි පුද්ගලයා පෙලඹෙන්නේ යථෝක්ත මානසික ක්ලේෂ ධර්මයන් නිසාවෙන් වන අතරම එකී ක්ලේෂයන් උද්ගත වීමට, වර්ධනය වීමට සතියෙන් පුද්ගලයා තොර වීම ප්‍රමුඛ සාධකයකි.

දෘෂ්ටි ග්‍රහණය

පොදුවේ ගත් කල්හි මිනිසා යනු එකම ජීවි කොට්ඨාශයකට අයත් සත්ත්වයෙක් වුව ද ඔවුනොවුන් කෙරෙහි කායිකව විවිධ අසමානතා මෙන්ම සමානතා ද දක්නට ලැබේ. කායිකව ඒ සමාන අසමානතා මත ජාති, කුල, ගොත් ආදී වශයෙන් විභජනය වී ස්වීය ජාති, කුල ගෝත්‍රයට, ස්වීය අයත් වුවන්ට පමණක් ඔවුහු අවතත වෙති. ගරු කරති. අන්‍යයන් හා ස්වීයත්වය පදනම් කරගනිමින් ගැටෙති. වාද කරති. සමස්තයක් වශයෙන් ගත් කල්හි එසේ වුව ද පුද්ගලයා තනි තනි වශයෙන් ගත් කල්හි ඔවුනොවුන්තර කායිකව පමණක් නොව මානසිකව ද විවිධ අසමානතා මෙන්ම සමානතා ද දක්නට ලැබේ. කායිකව සමාන අසමානතා මත සංයුක්ත වූ පුද්ගල සමූහයන් ස්වීයත්වයට මුල් තැන දෙමින් ක්‍රියා කළ ද මානසික සමාන අසමානතා ඇති පුද්ගලයන් ස්වීය ජාතියේ කුලයේ ගෝත්‍රයේ වුව ද ගැටෙති. අන්‍ය වූ ජාති, කුල, ගෝත්‍රයක පුද්ගලයන් සමග මිත්‍ර වෙති. සුහදශීලී වෙති. මෙයට හේතුව නම් දෘෂ්ටි ග්‍රහණය යි.

දිට්ඨි යන පදයෙන් දෘෂ්ඨිය, පෙනීම, විශ්වාසය²⁶ අර්ථ ගැන්වේ. භාවිතය අනුව එම ශබ්දයට නිශ්චිත තනි තේරුමක් දීම දුෂ්කරය. ඊට මූලික හේතුව මිනිස් ආධ්‍යාත්මය සමගත් මනුෂ්‍ය ඥාන සම්භාරය සමගත් අර්ථ වශයෙන් එම පදය දක්වන සංකීර්ණ සබඳතාව යැයි කිව හැකිය. කල්පනාව, වාදය, විශ්වාසය, ඇදහීම, සිද්ධාන්තය, න්‍යාය, මතය, ආදානග්‍රාහිත්වය, නියාමනය, පිළිගැනීම, ඥානය, සත්‍යය, අවබෝධය, විරුද්ධ මත නොඉවසන ස්වභාවය යන අරුත් දිට්ඨි ශබ්දයෙහි ඇත.²⁷

දිට්ඨි නිර්මාණය වීමට නෙක නෙක හේතු බලපා හැකිය. ඒ දාර්ශනික මතවාද, ආචාර්ය මතවාද, භාෂාත්මක මතවාද, ආගමික

මතවාද, සංස්කෘතික මතවාද, අධ්‍යාපනික මතවාද, නෛතික මතවාද යනුවෙනි. මේ කුමන මතවාදයක් වුව ද විරුද්ධ ප්‍රතිවිරුද්ධ දෙපිරිසක් සිටින අතර ඔවුනොවුන් තමන්ගේ දාර්ශනික හෝ වේවා අධ්‍යාපනික හෝ වේවා තම මතවාදයම සත්‍ය ලෙස සපථ කිරීම සඳහා වෙර දරනු ලැබේ. එහි අවසාන ප්‍රතිඵලය නම් පුද්ගල වශයෙන් මෙන්ම සමාජීය වශයෙන් ද නොයෙක් ගැටලු උද්දීපනය වීම යි.

බුද්ධ කාලීන භාරතීය සමාජයේ පමණක් දෘෂ්ටිත් 62 ක් තිබිණි. එම දෘෂ්ටිත් දෙසැටක් මිථ්‍යා දෘෂ්ටිත් ලෙස හඳුන්වයි. ඉන් ප්‍රධාන දෘෂ්ටිත් වන්නේ ශාස්වතවාදය හා උච්ඡේදවාදය යි. ශාස්වතවාදය පිළිගත් අය සත්ත්වයා සදාකාලිකය, සියල්ල පවතී ය යන මතය දැඩිව ගෙන අත්තකිලමථානුයෝගය හෙවත් සිරුරට දුක් දී ස්වදුක් ගෙවීමට යොමුවිය. උච්ඡේදවාදය පිළිගත් අය සත්ත්වයා සදාකාලික නොවේ යන මතය දැඩි ව ගෙන කාමසුඛල්ලිකානුයෝගය හෙවත් සිරුරට සැප දී ණය වී හෝ ජීවිතය විඳීමට පෙළඹිණි. එහි ප්‍රතිඵලය වූයේ නිරන්තරයෙන් ම තම මතය සත්‍ය යැයි අන්‍ය මතය අසත්‍ය හිස් එකකැ'යි ඔවුනොවුන් වාද විවාද කරමින් කලහ ඇති කරගැනීම යි.²⁸

නූතන සමාජයේ දී පවා විවිධ සමාජ ගැටලු නිර්මාණය වීමෙහිලා ප්‍රබල සාධකයක් ලෙසින් දෘෂ්ටි ග්‍රහණය පෙන්වා දිය හැකිය. ඒ අතරින් ප්‍රබල සමාජ ගැටලුවක් ලෙසින් සංග්‍රාමය, ක්‍රස්තවාදය හඳුනා ගැනීමට හැකිය. ක්‍රස්තවාදී මානසිකත්වය ඇතිවීමට ප්‍රබල සාධකයක් ලෙසින් දෘෂ්ටි ග්‍රහණය දැක්වීම යෝග්‍ය වේ. ක්‍රස්තවාදියා සිතන ආකාරයේ කැපී පෙනෙන ලක්ෂණ කිහිපයකි.

1. ධ්‍රැවගත චින්තනය - යමකට පාර්ශ්වීය හෝ විරුද්ධව සිතීමය
2. මුල් බැසගත් අදහස් - ස්ව මතය දෝෂ රහිත වුව ද එහි ම ඵලේඛ ගැනීම.
3. පරම හතුරා පිළිබඳ සංකල්පය - සතුරාට එරෙහිව සිදුකරන සෑම කායභීයක් ම නිවැරදි යැයි සිතීම.
4. ක්‍රියා මූලිකත්වය - ක්‍රියාව සාවද්‍ය නිරවද්‍ය වුව ද තම අදහස සඵල වේ නම් මුල් තැන දීමය.
5. ඒක පාර්ශ්වීය තර්කනය -තමන්ට පමණක් හතුරාගෙන් අසාධාරණයක් වී ඇතැ'යි සිතීම.

6. චිත්තවේග තර්කනය - තම ක්‍රියාව නිවැරදිදැයි සනාථ කිරීමට චිත්තවේගී අදහස් ප්‍රකාශ කිරීම.²⁹

උක්ත මානසික චේතනාවන් ක්‍රස්තවාදීන්ට පමණක් නොව සමාජයෙහි මිනීමැරුම්, දිවිනසා ගැනීම්, අපචාර, සුරාවට ලොල් වීම, සුදුව, හොරකම, අල්ලස් ගැනීම ආදී නොයෙක් අපරාධ සිද්ධ කිරීමෙහිලා පුද්ගලයා පොලඹවන මානසික චේතනාවන් යැයි දැක්වීම උචිත යැයි හගිමි. ඒ සියල්ලේම පදනම දෘෂ්ටි ග්‍රහණය යි.

දිට්ඨි යන්න සඳහා බුදු දහමේ උපාදාන යන වදන ද භාවිත වේ. උපාදාන යන්නෙහි අරුත් වශයෙන් ශබ්දකෝෂයන්හි දක්වා ඇත්තේ දැඩි සේ ගැන්ම, කිසිවක පැවැත්මට උපකාර වන දෙය³⁰ යනුවෙන් ය. උපාදානයන් කොටස් හතරකි.

1. කාමුපාදානය
2. දිට්ඨුපාදානය
3. අත්තවාදුපාදානය
4. සීලබ්බකුපාදානය යනුවෙනි.³¹

කාමුපාදානය නම් ප්‍රිය වූ මනාප වූ රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පර්ශ යන ආරම්භණයන් වක්ඛු, සෝත, සාණ, පිච්භා, කාය යන ඉන්ද්‍රියන් පිනවීමෙහිලා දැඩිව ගැන්ම ය. ඒ මත ලොල් ව ඇලී ගැලී සිටීම ය. දිට්ඨි උපාදාන වශයෙන් දැක්වෙන්නේ ශාස්වත උච්ඡේදවාදී නොයෙක් දෘෂ්ටීන් දැඩිව පිළිගැනීම යි. ආත්මය (අත්තා) පිළිබඳ විශ්වාසයෙන් (වාද) එල්බගෙන (උපාදාන) සිටීම අත්තවාදුපාදානය නම් වේ. එනම් පඤ්චස්කන්ධයන් මාගේ වෙමි, මම වෙමි යනුවෙන් අල්ලා ගැනීමය. අජ, ගෝ, ආදී ව්‍යයන් කෙරෙහි ගැතිව ජීවත් වීම සීලබ්බක උපාදානයෙන් අදහස් කර තිබේ. මෙකී උපාදානයන් දැඩිව ගැනීම දෘෂ්ටියකට එළඹීමකි.

මෙලෙස දෘෂ්ටිගත වීම බුදු දහමට විරෝධීය. ඉන් යථාර්ථය නමැති ආලෝකය වසන් වී අසත්‍යය නම් අනිකාරය පැතිරෙන්නේ ය. සත්ත්වයා මූලාවට පත් වී නිසි අනිසි දේ නොම දැන ස්ව මතය සමාජය තුළ ස්ථාපිත කරවනු වස් කලහකාරී ලෙස

හැසිරෙන්නේ ය. මෙවන් දේකට පුද්ගලයා යොමු වන්නේ සතිය හෙවත් සිහිය නොමැති වීමෙනි. එමෙන් ම සම්පජානනය හෙවත් නුවණින් තොර වීමත් හේතුවකි. වචිෂගොත්ත පිරිවැජ් තෙමේ දිනක් බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් දෘෂ්ටි ඇති වීමට හේතු විමසිය. ඔහු විසින් අසන ලද දෘෂ්ටීන් මෙසේය.

- 01. ලෝකය ශාස්වතය
- 02. ලෝකය අශාස්වතය
- 03. ලෝකය අන්තවත්ය
- 04. ලෝකය අනන්තවත්ය
- 05. ජීවිතයත් එයමය ශරීරයත් එයමය
- 06. ජීවය අනෙකකි ශරීරය අනෙකකි
- 07. සත්ත්වයා මරණින් මතු වේ
- 08. සත්ත්වයා මරණින් මතු නොවේ
- 09. සත්ත්වයා මරණින් මතු වෙයි නො වෙයි
- 10. සත්ත්වයා මරණින් මතු නොම වෙයි නොම නොවෙයි³²

ඔහුට පිළිතුරු දෙමින් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා දෙන්නේ රූපයෙහි නො දැනීමෙන් රූප සමුදයෙහි නො දැනීමෙන් රූප නිරෝධයෙහි නො දැනීමෙන් රූප නිරෝධගාමිණී පටිපදාව නො දැනීමෙන් දෘෂ්ටීන් උපදින බවය. සෙසු ස්කන්ධයන් වූ වේදනා ආදිය නො දැනීමෙන් ඒවායෙහි සමුදයෙහි නො දැනීමෙන් නිරෝධයෙහි නො දැනීමෙන් නිරෝධගාමිණී පටිපදාව නො දැනීමෙන් දෘෂ්ටීන් උපදින බව පෙන්වා දී තිබේ.³³ එකී ධර්මයන් අනවබෝධයට හේතුව ද සිහියෙන් තොරව ස්කන්ධ ධර්මයන් ග්‍රහණය කර ගැනීමයි. ස්කන්ධයන් වෙන් වෙන් වශයෙන් පරීක්ෂා නොකිරීමයි. එනිසා සිහිය පිහිටුවීම දෘෂ්ටි ග්‍රහණයෙන් මිදීමට මග වන්නා සේම දෘෂ්ටි ග්‍රහණයට හේතුව ද සිහියෙන් මිදීමයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ දෘෂ්ටීන්ගෙන් මිදෙන්නා වශයෙන් නම් කළේ ද සතියෙන් යුත් පුද්ගලයා ය. ඉන් අරුත් ගැන්වෙන්නේ දෘෂ්ටි ග්‍රහණයට සිහිය නොමැති බව ප්‍රබල සාධකයක් බවයි.

යථාර්ථාවබෝධය දුරස් වීම

යථාර්ථය නම් සත්‍යයි. සත්‍යය අවබෝධය තුළ පුද්ගලයාගේ ප්‍රඥාව වර්ධනය වේ. නමුත් සංසාරගත පුද්ගලයා අවිජ්ජාවෙන් යුක්තය. විජ්ජාව යනු දැනීම වන අතර අවිජ්ජාව නො දැනීම නම් වේ. කුමක් නො දැනීම ද යත් ලොවේ පවත්නා සත්‍ය නො දැනීමයි. එනම් සංඛ්‍යායන්ය. සකස් වූ දේය. තවත් ලෙසකින් සලකතොත් ස්ඛන්ධ ධර්මයන්ය. එය ධම්ම, සබ්බ, ලෝක පදයන්ගෙන් ද අර්ථ ගැන්වේ. ඒවායේ ස්වභාවය නම් විනාශයට පත්වීමය. නැති වීමය.

“මහණෙනි, සංඛත වූයේ මේ සංඛත තුනක් වේ. කවර තුනක් ද යත් ඇති වීම පෙනේ. නැති වීම පෙනේ. පැවති තත්ත්වයෙන් අන්‍ය බවට පත් වීම පෙනේ.”³⁴

ස්ඛන්ධයන් එවන් ස්වභාවයකට පත්වනුයේ හේතු ප්‍රත්‍යයන් නිසා හටගත් හෙයිනි. ඒවායෙහි ස්වභාවය විනාශයම වේ. සේලා භික්ෂුණිය රූපය ගැන ප්‍රතීත්‍ය සමුප්පාද දේශනාව අනුව විස්තර කළ අයුරු මෙහිදී විශේෂයෙන් සැලකිල්ලට ගත යුක්තකි.

- “නයිදං අත්ත කතං බිම්බං - නයිදං පර කතං අගං
- හේතුං පටිච්ච සම්භුතං - හේතු හංගෝ නිරුප්පිකාති
- යථා අඤ්ඤතරං බීජං - ඛෙත්තෙ චුත්තං විරුහති
- එවං බ්‍යධා ව ධාතුයො - ඡ ව ආයතනං ඉමෙ
- හේතුං පටිච්ච සම්භුතං - හේතු හංගෝ නිරුප්පිකාති”³⁵

උක්ත ප්‍රකාශයට අනුව රූපය තමන් විසින් ද අනුන් විසින් ද කරන ලද පාපකාරී ක්‍රියාවක ප්‍රතිඵලයක් නොවන්නේ ය. එය හේතු ප්‍රත්‍යයන් නිසා හටගත් හෙයිනි හේතු ප්‍රත්‍යයන් නිරෝධයෙන් එය ද විනාශයට පත් වේ. යම් සේ එක් බීජයක් කෙතක වැපිරූ විට පෘථුවි රසය හා තෙත් ගතිය උරාගෙන වැඩි සිටින්නේ ද එමෙන්ම මේ ස්ඛන්ධයන්, ධාතු හා ආයතනයන් හය යන හේතුන් ප්‍රත්‍ය කොට ගෙන ඇති වේ. හේතුන් බිඳී යෑමෙන් නිරුද්ධ වේ. ස්ඛන්ධ, ධාතු, ආයතන යනු ස්ඛන්ධ පඤ්චකයෙහි නියෝජනයකි. ඒවා ලක්ෂණත්‍රයක් ඇසුරු කරමින් පවතී. ඒ,

- අනිත්‍යය
- දුක්ඛ
- අනාත්ම

යනුවෙනි. අනිත්‍යය යනු වෙනස් වීමය. ලොව පවත්නා සෑම දෙයක්ම ස්වභාවය නම් වෙනස් වීමය. වෙනස් වීම හේතුවෙන් ඇති වන්නේ දුක්ඛි. “යදනිච්චං තං දුක්ඛං”³⁶ යනුවෙන් එය සඳහන් වේ. යමක් අනිත්‍යය නම් වෙනස් වන්නේ නම් එහි සුවයක් නොව ඇත්තේ දුක්ඛි. යමක් දුක් සහිත නම් එය අනාත්මයි. මාගේය, මම වෙමි කියා ගත නොහැකිය. එසේ ගැනීම සුදුසු නොවන්නේ ය. අනන්ත ලක්ඛණ සූත්‍රයේ දී බුදුරජාණන් වහන්සේ සංඛතයන්ගේ එකී ලක්ෂණයෙහි ස්වභාවයන් පස්වග මහණුන්ට මැනවින් පෙන්වා දුන්න.

“මහණෙනි, ඔබ සිතනා හැටියට රූපය නිත්‍යය ද අනිත්‍යය ද? අනිත්‍යයි ස්වාමීනි.

යමක් අනිත්‍යය නම් එය දුක් ද ? සැප ද ?

දුක්‍යයි ස්වාමීනි.

යමක් අනිත්‍යය නම් දුක් නම් පෙරළන සුළු නම් එය මගේය, එය මම වෙමි, එය මාගේ ආත්මය වේ කියා දැකීමට සුදුසු ද? එය එසේ දැකීමට සුදුසු නොවේ.”³⁷

නමුත් අවිද්‍යාවෙන් අන්ධ වූ පුද්ගලයා නො දැකීම හේතුවෙන් නැති දේ, වෙනස් වෙන දේ ඇති දෙයක් වශයෙන් ගනී. එය දැඩිව ගෙන එහිම ඇලෙයි. එයින් ම දුකට පත්වේ. ඒ දුක් වෙනස් වන දේ ඇති සැටියෙන් ගැනීම හේතුවෙන් උපදින්නකි.

කාමභවාදියෙහි නොහොත් පුන පුනා භවයෙහි අවිගත තෘෂ්ණා ඇති හීන වූ කාය කර්මාදිය ඇති සත්ත්වයෝ මරු මුවෙහි වැලපෙති. ඔවුහු සිඳීගිය දියකඩිත්තෙකි. පොපියන මසුන් මෙන් මාගේ යැයි ගන්නා ලද කාම වස්තුවෙහි පොපියති. ඒ හේතුවෙන් පිනවෙති. කාම තෘෂ්ණාව නිදාන කොට ඇති ඔවුහු භව සුඛයෙහි බැඳුණු අතීත වූ හෝ අනාගත වූ කාමයන් අපේක්ෂා කරන අතරම වර්තමාන කාමයන් හෝ පෙර කී අතීතානාගත කාමයන් ප්‍රාර්ථනා කරති. නමුත් අවසානයේ සිදු වන්නේ මිරිඟු සුවයක් පසුපස හඹා ගොසින් වෙහෙසව සසර සයුරෙම අප්‍රමාණ දුක් විඳිමින් ගිලී සිටීමයි.³⁸

මෙබඳු දුක්ඛයකට පුද්ගලයා පත්වීමට ප්‍රධානතම හේතුව වන්නේ ත්‍රිලක්ෂණයෙන් යුක්ත දුක් සහිත වූ උපාදානස්ඛන්ධයන් සුධ වශයෙන් ස්වීයභවයෙන් ගැනීමයි. එබඳු චිත්තනයකට පුද්ගලයා පිවිසෙන්නේ සිහියෙන් තොර වූ විටදීය.

“රූපය දැක.... ශබ්දය අසා..... ගන්ධාසුරාණය කොට..... රසය අනුභව කොට ස්පර්ශය විඳ..... ශ්‍රවණ නිමිති මෙතෙහි කරන්නනුගේ සිහි මූලා වෙයි. රාග සිත ඇත්තේ එය විඳියි. යළි එහි වැදගෙන සිටියි.”³⁹

එසේ වුවත් ඔහු සිහි ඇතිව සිටීම තුළින් දුක්ඛයන්ගෙන් මිදීමට ශක්‍යතාවයක් ඇති කරගනී. සංඛාරයන්ගේ අනිත්‍යතාවය නිසා අප්‍රමාදීව විමුක්තිය සපයා ගත යුතු බව බුද්ධ දේශනාවය. අප්‍රමාදය නම් සිහි නුවණින් යුක්තව ක්‍රියා කිරීමයි. ඒ සඳහා කළ යුතු වන්නේ සීල, සමාධි, ප්‍රඥා යන ත්‍රිවිධ ශික්ෂාවන් පූර්ණය යි. එකී අංගත්‍රය පුරාම ජීවී ධර්මයක් සේ සතිය හෙවත් සිහිය පැතිරී තිබෙනා අතර සිහියෙන් ක්‍රියා කිරීම තුළින් ප්‍රඥාව හෙවත් යථාර්ථය පුද්ගලයාට අවබෝධ කරගත හැකි වේ. එයින් සියලු දුක්ඛයන්ගේ නිදහස ද පුද්ගලයාට හිමි වන්නේ ය. එහෙත් සතියෙන් තොර වූ විටදී යථාර්ථයෙන් පුද්ගලයා ඇත්ව බොහෝ දුක්ඛයන්ට ගොදුරු වන්නේ ය.

සමෝධානය

යමෝක්ත කරුණු අධ්‍යයනය කිරීමෙන් ප්‍රකට වන්නේ සතියෙන් වියුක්තව පුද්ගලයා ක්‍රියා කිරීම හේතු කරගෙන තමන්ට මෙන්ම සමාජයට ද අතිශයින් දුක් ගෙන දෙන ගැටලු රැසක් නිර්මාණය කරගන්නා බවය. එහෙයින් සතියෙන් යුක්තව ක්‍රියා කිරීම පුද්ගල වශයෙන් මෙන්ම සමාජීය වශයෙන් ද සැනසිලිදායක තත්වයක් උදාකර ගැනීම සඳහා උපයෝගී වන්නේ ය.

ආන්තික සටහන්

1. සං.නි., 5(1), සකුණගේ සූත්‍රය, බු.ජ.මු., ක්‍රි. ව. 1956, පිටු. 269 - 271
2. එම
3. “උම්මත්තකා වියහි පුපුජ්ජනා” පඨංජසුදනි, මජ්ඣිම නිකාය අටුවාව PTS ප්‍රථම කාණ්ඩය, ක්‍රි. ව. 1956, පි. 25.

4. අං.නි., 2, රෝගසූත්‍රය, බු.ජ.මු., 276 පිටුව., ක්‍රි. ව. 1956, පි. 276.
5. ම.නි., 1, ව්‍යුත්පන්න සූත්‍රය බු.ජ.මු., ක්‍රි. ව. 1956, පි. 83.
6. ධර්මික හිමි, පහලගම, වික්‍රමවේග පාලනය, 2009, පි. 17. කර්තෘ ප්‍රකාශන
7. බුද්ධදත්ත හිමි, පොල්වත්තේ, පාලි - සිංහල අකාරාදිය, 1998, පි. 92.
8. සිරි ලියනගේ, බෞද්ධ ශබ්දකෝෂය, 1, 2006, පි. 275.
9. ව්‍යුත්පන්න හිමි, රේරුකානේ, අනිධම් මාර්ගය, 2008, පි. 216.
10. සං.නි., 4, සබ්බසව සූත්‍රය, බු.ජ.මු., ක්‍රි. ව. 1956, පි. 480.
11. ජනවචන කෝෂය, 2002, පි. 404.
12. ම.නි., 1, සබ්බසව සූත්‍රය, බු.ජ.මු., ක්‍රි. ව. 1956, පි. 20.
13. අං.නි., 1, පඨම ආසව සූත්‍රය, බු.ජ.මු., ක්‍රි. ව. 1956, පි. 385.
14. සිරි ලියනගේ, බෞද්ධ ශබ්දකෝෂය, 1, 2006, පි. 857.
15. බුද්ධදත්ත හිමි, පොල්වත්තේ, පාලි - සිංහල අකාරාදිය, 1998, පි. 279.
16. සං.නි., 5 (1), නිවරණ සූත්‍රය, බු.ජ.මු., ක්‍රි. ව. 1956, පි. 32.
17. සං.නි., 5 (1), නිවරණ සූත්‍රය, බු.ජ.මු., ක්‍රි. ව. 1956, පි. 32.
18. දී.නි., 2, සම්පසාදනීය සූත්‍රය, බු.ජ.මු., ක්‍රි. ව. 1956, පි. 169.
19. බුද්ධදත්ත හිමි, පොල්වත්තේ, පාලි - සිංහල අකාරාදිය, 1998, පි. 532.
20. සිරි ලියනගේ, බෞද්ධ ශබ්දකෝෂය, 2, 2006, පි. 1459.
21. අං.නි., 4, සංයෝජන සූත්‍රය, බු.ජ.මු., ක්‍රි. ව. 1956, පි. 32.
22. බුද්ධදත්ත හිමි, පොල්වත්තේ, පාලි - සිංහල අකාරාදිය, 1998, පි. 32.
23. සිරි ලියනගේ, බෞද්ධ ශබ්දකෝෂය, 1, 2006, පි. 106.
24. අං.නි., 4, අනුසය සූත්‍රය, බු.ජ.මු., ක්‍රි. ව. 1956, පි. 292.
25. බු.නි., ධර්මපද, යමක වග්ග, 2 ගාථාව, ක්‍රි. ව. 1956.
26. බුද්ධදත්ත හිමි, පොල්වත්තේ, පාලි - සිංහල අකාරාදිය, 1988, පි. 237.
27. මේධානන්ද හිමි, දේවාලේගම, මුල් බුදු සමයේ සාමයික පසුබිම, 2006, පි. 02.
28. බු.නි., සුත්තනිපාතය, පසුර සූත්‍රය, බු.ජ.මු., 263 පිටුව, ක්‍රි. ව. 1956, පි. 263.
29. රතනසිරි හිමි, ලුණුගම්වෙහෙරේ, නූතන තුස්තවාදයේ ස්වරූපය, වරණ, 2008, පි. 468.
30. බුද්ධදත්ත හිමි, පොල්වත්තේ, පාලි - සිංහල අකාරාදිය, 1998, පි. 119.
31. සං.නි., 5 (1), උපාදාන සූත්‍රය, බු.ජ.මු., ක්‍රි. ව. 1956, පි. 160.
32. සං.නි., 3, රූප අඤ්ඤාණ සූත්‍රය, බු.ජ.මු., ක්‍රි. ව. 1956, පි. 521.
33. සං.නි., 3, වේදනා අඤ්ඤාණ සූත්‍රය, බු.ජ.මු., ක්‍රි. ව. 1956, පි. 522.
34. අං.නි., චුල්ලවග්ගය (7), බු.ජ.මු., ක්‍රි. ව. 1956, පි. 274.
35. සං.නි., 1, සේලා සූත්‍රය, බු.ජ.මු., ක්‍රි. ව. 1956, පි. 244.
36. සං.නි., 4, අජ්ඣත්තානිව්ව සූත්‍රය, බු.ජ.මු., ක්‍රි. ව. 1956, පි. 02.

37. සං.නි., 3, අනන්තලක්ඛණ සූත්‍රය, බු.ජ.මු., ක්‍රි. ව. 1956, පි. 114.
38. බු.නි., සුත්තනිපාතය, ගුහට්ඨක සූත්‍රය, බු.ජ.මු., (780,777,781 ගාථා) ක්‍රි. ව. 1956 පි. 245.
39. ටේර - ටේරිගාථා පාළි, විසතිනිපාතය, බු.ජ.මු. ක්‍රි. ව. 1956, පි. 201.